

Bart Broersma, Ronald Abma
en Andrew Knott.

Chemievrij beheer in de praktijk: hoe Leeuwenbergh ziektedruk én onderhoudskosten beperkt

Bij de ingang van Golfbaan Leeuwenbergh staat het al aangekondigd op het naambordje van de club: 'Meer dan golf alleen'. Het blijkt een passende samenvatting van de richting die de Haagse golfclub de afgelopen jaren is ingeslagen. De baan is dit jaar één van de vijf finalisten in de verkiezing Meest Duurzame Sportaccommodatie van het Jaar, een erkenning die voortkomt uit een consequente aandacht voor duurzaamheid, biodiversiteit en waterbeheer. In het clubhuis vertellen hoofdgreenkeeper Andrew Knott, baancommissievoorzitter Bart Broersma en bestuurslid Ronald Abma hoe deze aanpak is ontstaan.

Auteur: Wijnand Meijboom

'We zijn al jaren bezig met duurzaamheid', zegt Bart Broersma, 'dus het was logisch om mee te doen na een hint in die richting vanuit de NGF. Elektrisch werken, plaatsing van meer dan 500 zonnepanelen, accuopslag, de natuur, maar ook de sociale kant. Die combinatie past hier.' De aanmelding werd positief ontvangen binnen de vereniging. Tegelijkertijd is er een andere reden waarom de nominatie waardevol is. Abma verwijst naar de gemeentelijke plannen om de Vlietzoom opnieuw in te richten. 'Het zou helpen om ons bestaansrecht te onderstrepen', zegt hij. 'Er ligt nu namelijk weer een voorstel waarbij ontsluitingswegen over onze baan zouden lopen. Dat is serieus.' Een prijs zou dus niet alleen erkenning zijn, maar ook munitie in de voortdurende strijd om de natuur die hier is ontstaan te behouden.

Belangrijke motor

De weg naar duurzaamheid werd zo'n acht jaar geleden echt ingezet, vertelt Broersma. 'Toen

zijn we met GEO-certificering bezig gegaan. Het heeft een jaar gekost, maar het veranderde alles. Het bracht bewustzijn in het bestuur en onder de leden.' Een belangrijke motor achter de verandering op Leeuwenbergh is hoofdgreenkeeper Andrew Knott. Toen hij in 2017 begon, kwam hij van een baan waar geen fungiciden meer gebruikt werden. Deze ervaring nam hij mee. Knott kwam vanuit Engeland, waar destijds vooral fusarium het grote probleem was. 'Dollarspot kende ik nauwelijks', zegt hij. 'Maar hier moest ik het helemaal opnieuw leren. Greenkeeping is moeilijk, omdat je met de natuur werkt. Je krijgt maar één kans per jaar om een strategie te testen.' Waar veel clubs vasthouden aan traditionele methoden, kreeg Knott vanaf dag één de ruimte. 'Ik had vrijheid om te werken en mijn skills te gebruiken', zegt hij. 'Om een probleem op te lossen moet je weten waarom het ontstaat en hoe het werkt. Als je de omstandigheden verandert, verandert ook het ziektebeeld.' Hij noemt

ziekten als dollarspot geen vijand, maar een verschijnsel dat optreedt wanneer temperatuur, vocht en stress daar aanleiding toe geven. 'Je moet een ziekte zien als een levensvorm. Als je weet wat het nodig heeft, weet je wat je wél en niet kunt beïnvloeden. Het weer kun je niet sturen, maar de rest vaak wel.'

Wie zonder chemie wil werken, moet volgens Knott veel preciezer worden in onderhoud. Hij kijkt naar grassoorten, voeding, watergift en de momenten waarop ziektedruk ontstaat. 'Veel beheerders bemesten te veel. Maar we telen geen gras om te verkopen. Het gaat om gecontroleerde groei, niet om zo veel mogelijk massa of een donkergroene kleur van de golfbaan.' Zelf maakt hij de juiste grassoorten op de juiste plek sterker en houdt zwakkere soorten niet kunstmatig in leven. Knott benadrukt daarnaast dat uiterlijke perfectie geen doel op zich is. 'Je kunt een prachtig groene green hebben, maar als de bal stuitert, heeft niemand er iets aan.'

Zelfs met ziekte kun je een goede balrol houden.' De aanpak vroeg aanvankelijk om uitleg richting leden, vertelt Broersma. 'Leden moesten wennen aan greens die er anders uitzagen. Maar we wisten waar Andrew naartoe wilde en hebben dat steeds uitgelegd. Goede communicatie is cruciaal.' Sindsdien zijn de resultaten zichtbaar. De greens blijven in de winter vrijwel altijd open, terwijl andere banen moeten sluiten. 'Er komen in de winter zelfs golfers van andere clubs hier spelen, omdat het bij hen niet kan', zegt Broersma.

De samenwerking tussen greenkeepers, baancommissie en bestuur is volgens alle drie een cruciale factor. Vergaderingen vinden niet aan tafel plaats, maar in de baan zelf. Abma: 'We lopen meerdere keren per week samen door de baan. Daardoor kunnen we snel schakelen.' Knott voelt die ondersteuning duidelijk: 'Ik kreeg de vrijheid om mijn werk te doen en mijn kennis toe te passen. Dat is hier echt bijzonder.'

'Het gaat om gecontroleerde groei, niet om zo veel mogelijk massa of een donkergroene kleur van de golfbaan'

Parallel aan het onderhoud veranderde ook het landschap. De Haagse Vogelbescherming inventariseert al twintig jaar vogels op de baan. Later sloten flora-, insecten-, paddenstoelen- en visdeskundigen zich daarbij aan. Hun aanbevelingen leidden tot de komst van bloemstroken, braamstruiken, ruige zones en ecologisch beheerde wateroevers. Een derde van het 45 hectare tellende terrein bestaat nu uit vrije natuur.

Ecosystemen

Knott en zijn team werken tevens nauw samen met een lokale expert die planten uit verschillende delen van de Haagse groenzones naar de baan verplaatst. 'Hij laat zien wat waar groeit en waarom. Onze mensen leren daar veel van.' Leeuwenbergh creëert nieuwe ecosystemen en fauna-corridors op plekken waar dat speltechnisch kan. 'Als je de insecten krijgt, krijg je de bijen, krijg je de vlermuizen, dan krijg je het ecosysteem', zegt Knott. Dat is de kern van zijn aanpak op Leeuwenbergh: geen losse maatregelen, maar omstandigheden scheppen waarin samenhang ontstaat. Bij een gezamenlijke inspectie, zo vertelt Broersma, concludeerden vertegenwoordigers van onder meer de Algemene Vereniging voor Natuurbescherming dat Leeuwenbergh inmiddels 'een groene long' vormt in de Vlietzoom en dat er wordt gegolfd in de natuur. 'Dat hebben we niet gestuurd', zegt hij. 'Dat was hun eigen constatering.' Dankzij de hechte organisatie zijn dus ecosystemen ontstaan die door natuurorganisaties worden gezien als waardevol. Bestuurslid Ronald Abma: 'Dit was ooit alleen maar weiland; bijna elke boom hier is geplant.' Het zijn er inmiddels 10.000.

Maatschappelijke waarde

Waterbeheer vormt een ander onderdeel van de aanpak. De club volgt de NGF-richtlijn 'geel is het nieuwe groen': de fairways worden nauwelijks beregend, alleen de greens. Abma erkent dat leden soms vragen stellen als ze elders groener gras zien. 'Maar spaarzaamheid is de norm.' Door de verschillen in waterpeil fungeert de baan bovendien als buffergebied voor de stad. 'Als er veel regen verwacht wordt, gaat het peil omlaag. Bij droogte juist omhoog', legt Broersma uit. Op kleine schaal wordt regenwater opgevangen in tonnen voor de beplanting rond het clubhuis. Naast ecologie en onderhoud werkt de club aan een sociaal element: het terrein deels toegankelijk maken voor wandelaars. 'We hebben subsidie

‘We lopen meerdere keren per week samen door de baan. Daardoor kunnen we snel schakelen’

aangevraagd voor de eerste paden’, zegt Abma. ‘Dat verhoogt de maatschappelijke waarde.’ Paragolfers maken al langer deel uit van de club en dragen bij aan die open benadering.

De toekomst van het terrein blijft onzeker. De gemeentelijke plannen voor herontwikkeling van de Vlietzoom kunnen gevolgen hebben voor de omvang en ligging van de baan. Abma: ‘Het is niet te voorspellen hoe dit uitpakt.’ Knott blijft zich intussen richten op zijn kerntaak. ‘Mijn werk is om het beste te doen binnen mijn tijd. De golfers een goede ervaring geven en de dieren die hier leven beschermen.’ De ontwikkeling van Leeuwenbergh laat zien hoe greenkeeping, ecologie en sociale functie steeds meer in elkaar overlopen. Door een methodische benadering van onderhoud, een breed gedragen duurzaamheidsbeleid en samenwerking met externe deskundigen heeft Leeuwenbergh een eigen koers ontwikkeld. Abma: ‘Golf is ontstaan in de natuur. Wij willen weer terug naar golf in de natuur en dus niet naar die gepedicuurde banen die je veel op de televisie ziet, maar naar een baan waarin natuur zichtbaar en functioneel aanwezig is.’ De woorden bij de ingang krijgen daardoor opnieuw betekenis: meer dan golf alleen.

BE SOCIAL
Scan, lees & deel!